

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงมีการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือให้มีความเที่ยงตรง(content validity) และมีความเชื่อมั่น (reliability) เหมาะต่อการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 81 ครัวเรือน ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงจำนวน 14 ราย ผู้นำในพื้นที่จำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่จำนวน 5 ราย ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิจัยพบว่า ด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (demand of tourism) ของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ในปี พ.ศ. 2557 จำนวนนักท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 34.48 หากเทียบสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวหนึ่งร้อยคนพบว่าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 55.52 และนักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวนร้อยละ 44.48 ซึ่งส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และนิยมเดินทางแบบไม่พักค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนส่วนใหญ่นิยมพักที่รีสอร์ทชุมชน โดยมีระยะเวลาในการเข้าพัก 2 วัน นอกจากนี้พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัว และกลุ่มนักเรียน นักศึกษานิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน และครอบครัว นิยมเดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยว

นอกจากนี้ ด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว (supply of tourism) พบว่า ประชากรในหมู่บ้านแม่กลางหลวงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ อันได้แก่ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวนทั้งหมด 14 คน และจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 71 คน โดยสมาชิกในกลุ่มได้แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการท่องเที่ยวเป็นฝ่ายต่างๆได้แก่ สมาชิกรีสอร์ทชุมชน สมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชน มีคฤศก์ท้องถิ่น ผู้ให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยว และนักแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนผู้ประกอบการรีสอร์ทเอกชนมีจำนวน 5 ราย ผู้ประกอบการร้านค้ามีจำนวน 6 ราย ผู้ประกอบการร้านอาหารมีจำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการร้านกาแฟมีจำนวน 3 ราย สำหรับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ (1) บริการด้านที่พัก มีรีสอร์ทชุมชนจำนวน 11 หลัง อัตราค่าเข้าพักเริ่มตั้งแต่ 600-3,000 บาทต่อหลังต่อคืนโดยอัตราค่าเข้าพักขึ้นอยู่กับช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวและขนาดในการรองรับจำนวนคนของบ้านพัก โฮมสเตย์ของชุมชนมีจำนวน 14 หลัง คิดค่าใช้จ่ายในการเข้าพัก 350 บาทต่อคนต่อคืน พื้นที่ทางเดินเท้าภายในชุมชนรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวน 140 คน และรีสอร์ทเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 43 หลัง มีอัตราค่าเข้าพักตั้งแต่ 500-4,000 บาท ซึ่งอัตราค่าเข้าพักกำหนดตามขนาดของรีสอร์ท และช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (2) บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติมี 2 รายการ คือ เส้นทางน้ำตกผาดอกเสี้ยวมีค่าใช้จ่าย 200 บาทต่อคณะ(ไม่เกิน10คน) และเส้นทางดอยหัวเสือ หากเดินทางแบบไป-กลับ คิดอัตราค่าบริการ 400 บาทต่อคณะ(ไม่เกิน10คน) ลูกหาบคิดอัตราค่าบริการเพิ่มเติม 400 บาทต่อลูกหาบหนึ่งคน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ค้างคืนคิดอัตราค่าบริการ 700 บาทต่อคืนต่อคณะ(ไม่เกิน10คน) ลูกหาบคิดอัตราค่าบริการเพิ่มเติม 600 บาทต่อลูกหาบหนึ่งคน (3) บริการรับส่งนักท่องเที่ยว อัตราค่าบริการคิดตามเส้นทางการเดินทางและจำนวนนักท่องเที่ยว โดยคิดเป็นราคาเหมารวมค่าน้ำมันและค่าบริการ (4) กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวปกากะญอมี 2 รายการได้แก่ การแสดงรำดาบประกอบเครื่องดนตรีคิดอัตราค่าบริการ 750 บาทต่อครั้ง และการแสดงเครื่องดนตรีเตาหน้าคิดอัตราค่าบริการ 1,000 บาทต่อครั้ง และ(5) ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง (1กิโลกรัม) ราคาถุงละ 40 บาท ผ้าทอปกากะญอมีราคาตั้งแต่ 400-1,000 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของผ้าที่ใช้ในการทอกับความยากง่ายในการปักลายผ้า และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้ามีราคาตั้งแต่ 150-200 บาท

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 35 ปีหรือต่ำกว่า 35 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร

เป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากอาชีพหลัก 5,001-11,000 บาทต่อเดือน อีกทั้งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 26-40 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน และครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีจำนวน 35 ครัวเรือน ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีจำนวน 46 ครัวเรือน

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.52 ซึ่งอธิบายได้ว่าครัวเรือนมีการรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมากจำนวน 12 ประเด็น ได้แก่ การรับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม รับรู้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมและรู้จักเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีศักดิ์ศรี รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันและสนิทสนมกันมากขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน รับรู้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น และรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนมีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับปานกลางมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนของท่านเพิ่มมากขึ้น และประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับน้อย คือ การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชน

คาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.71 ซึ่งแสดงว่าครัวเรือนมีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมากทั้งหมด 15

ประเด็น ได้แก่ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะมีแนวทางการรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในชุมชน คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนนภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า เป็นต้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาชุมชน คาดหวังว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือผลประโยชน์อื่นๆ มาสู่ชุมชนและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.02 ซึ่งแสดงว่าครัวเรือนบ้านแม่กลางหลวงมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ครอบคลุมทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีทั้งหมด 17 ประเด็น โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว การมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน การมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นธรรม การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการ

ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน การมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การมีบทบาทในการตัดสินใจและยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามลำดับ

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจนั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม 2.68 ซึ่งอธิบายได้ว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลาง โดยครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางจำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาล หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครั้วเรือนมีรายได้ลดลง การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน การเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น และการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการ นอกจากนี้ประเด็นที่ครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกในครั้วเรือนมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว รับรู้ถึงภายในชุมชนมีแนวโน้มในการซื้อขายที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว และรับรู้ถึงภายในชุมชนมีแนวโน้มในการขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมภายในชุมชนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.25 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับปานกลางโดยครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับมากจำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ มีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวส่งผลให้ครั้วเรือนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสุขในการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวส่งผลให้ครั้วเรือนมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อ

การใช้ นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของครัวเรือน รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ภายในชุมชนมีถนนตัดผ่านและเข้าถึงบ้านได้สะดวก การท่องเที่ยวทำให้สมาชิกในครัวเรือนได้ใช้เวลาในการอยู่ร่วมกันและพูดคุยปรึกษาหารือกัน และหลังจากมีการท่องเที่ยวมีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ประเด็น คือ คนในชุมชนมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้านหลังจากมีการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมภายในชุมชนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 2.99 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลางจำนวน 5 ประเด็น นั่นคือการท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 3.40) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมากขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 3.21) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.15) หลังจากมีการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 2.79) และหลังจากมีการท่องเที่ยวคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ (คะแนนเฉลี่ย 2.74) นอกจากนี้ครัวเรือนยังรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับมากจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนรู้สึกหวงแหนและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง (คะแนนเฉลี่ย 3.63) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนเกิดความเข้าใจและยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ (คะแนนเฉลี่ย 3.44) ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือนมีการบริโภคอาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น การใช้ภาษาต่างประเทศหรือภาษาไทยพูดสื่อสารกับนักท่องเที่ยวของคนในชุมชน และประเพณีและวัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงไป

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.02 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางโดยครัวเรือน

รับรู้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมากจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะมูลฝอย รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน อีกทั้งครัวเรือนส่วนใหญ่ยังรับรู้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน รองลงมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก และการบุกรุก ครอบครองพื้นที่สาธารณะประโยชน์ภายในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีการรับรู้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งมีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว และสิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้สูงสุดคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ($\beta = 0.389$; $\alpha < 0.05$) รองลงมาคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ($\beta = 0.361$; $\alpha < 0.05$) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ($\beta = 0.310$; $\alpha < 0.05$) และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ($\beta = 0.284$; $\alpha < 0.05$) ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้งสี่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลาง

แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการวางแผนทางร่วมกันเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจำแนกแนวทางการจัดการผลกระทบครอบคลุมทั้ง 4 ด้านดังนี้

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1. แนวทางที่ 1 ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ดังนี้

1.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรเพิ่มสินค้า และบริการทางการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น

1.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น

1.3 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่ควรมีการคาดการณ์ปรับอัตราค่าบริการต่างๆของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวตามค่าครองชีพพื้นฐาน

2. แนวทางที่ 2 ควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายบริการนำเที่ยวควรจัดทำตารางการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

2.2 ผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรมีการกระจายรายได้ที่ได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวเข้าสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

2.3 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบด้านการเงินของกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสังคม

แนวทางในการจัดการเกี่ยวกับการมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีแนวทางในการจัดการดังนี้

1. ผู้นำในพื้นที่ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรจัดการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนทุกครั้งก่อนมีการเช่า ซื้อมาที่ดินภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว
2. ผู้นำในพื้นที่ และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรกำหนดมาตรการ หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวสำหรับบุคคลภายนอก
3. คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรจัดทำข้อบังคับให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีการจ้างงานคนในชุมชน

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านวัฒนธรรม

1. แนวทางที่ 1 การฟื้นฟูประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น
 - 1.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดทำปฏิทินเทศกาล และประเพณีของชาวปกาเกอะญอ
 - 1.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดตั้งกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น หรือผู้นำด้านวัฒนธรรม
 - 1.3 ผู้นำในพื้นที่ และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรฟื้นฟู และปรับปรุงพิธีกรรมวัฒนธรรมปกาเกอะญอให้เป็นอีกสถานที่ท่องเที่ยวอีกจุดหนึ่งในหมู่บ้าน
2. แนวทางที่ 2 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว
 - 2.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรจัดอบรมการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวให้แก่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง
3. แนวทางที่ 3 การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง
 - 3.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมภายในชุมชน
 - 3.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม

3.3 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

1. แนวทางที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

1.1 ผู้นำในพื้นที่ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรร่วมกันกำหนดกฎระเบียบสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

1.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติ

2. แนวทางที่ 2 การสร้างสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

2.1 ควรประชุมเพื่อหาข้อตกลงในการสร้างสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวระหว่างคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. แนวทางที่ 3 การแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

3.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรมีการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. จากการศึกษาสถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากเดิมในปี พ.ศ. 2548 บ้านแม่กลางหลวงเริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะชุมชนท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายมากขึ้น กระทั่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านมากที่สุดในปี พ.ศ. 2549 จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชนขยายตัวมากขึ้นตามมา โดยในปี พ.ศ. 2549 มีการดำเนินที่พักในรูปแบบรีสอร์ทชุมชนเพิ่มขึ้นเป็น 4 หลัง รวมถึงในปี พ.ศ. 2550 ชุมชนได้เริ่มดำเนินกิจการที่พักแบบโฮมสเตย์เพิ่มเติมจากรีสอร์ทชุมชน อีกทั้งยังมีรีสอร์ทที่บริหารโดยเอกชนจำนวน 5 ราย เพิ่มขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกในการเลือกที่พักสำหรับ

นักท่องเที่ยว (คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง, 2558:1-2) จนกระทั่งในปัจจุบัน ชุมชนแม่กลางหลวงมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ให้หลากหลายมากขึ้นเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 34.48 หากเทียบสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่านักท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และนิยมเดินทางแบบไป-กลับ ส่วนนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนนิยมพักที่รีสอร์ทชุมชน โดยมีระยะเวลาในการเข้าพัก 2 วัน นอกจากนี้พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัว และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน และครอบครัว นิยมเดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยว สำหรับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) บริการด้านที่พัก มีรีสอร์ทชุมชนจำนวน 11 หลัง โฮมสเตย์ของชุมชนจำนวน 14 หลัง และรีสอร์ทเอกชนอีก 5 ราย 2) บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 3) บริการรับส่งนักท่องเที่ยว 4) กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวปกาเกอญอมี 2 รายการได้แก่ การแต่งรำดาบประกอบเครื่องดนตรี และการแสดงเครื่องดนตรีเทหน้า 5) ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง ผ้าทอปกาเกอญอ และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้า ซึ่งเห็นได้ว่าชุมชนมีการปรับปรุงพื้นที่ และขยายกิจการทางการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการใช้บริการของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในส่วนของที่พัก ไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ทชุมชนหรือรีสอร์ทเอกชน ซึ่งการขยายตัวของกิจการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและมีการใช้ที่ดินที่เหลื่อมล้ำกับพื้นที่ทางการเกษตรของคนในชุมชน และธารน้ำไหลบริเวณโดยรอบรีสอร์ท ดังผลการศึกษาของวีระวัฒน์ ตาละนา (2548) ที่พบว่า เมื่อนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อทำการก่อสร้างบ้านพักตากอากาศหรือรีสอร์ท มักมีการปรับสถานที่และตัดต้นไม้ที่กีดขวางการก่อสร้าง ส่งผลทำให้ป่าถูกทำลาย ในระหว่างการศึกษาและเก็บข้อมูลได้มีชาวบ้านในชุมชนได้ขายที่ดินให้กับนายทุนจากกรุงเทพฯ เพื่อนำไปสร้างบ้านพักตากอากาศที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่ดินที่อยู่ใกล้กับน้ำตกแม่กำปองและมีลักษณะลาดชันไปตามเชิงเขามีต้นเมี่ยงขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบ้านบางหลังยังสร้างห้องน้ำติดกับลำธาร มีการปล่อยของเสียและสิ่งปฏิกูลลงไปในน้ำ การกระทำดังกล่าวทำให้เกิดผลเสียแก่ส่วนรวม ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถใช้ประโยชน์จากน้ำได้อย่างดีเท่าที่ควร

2. จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้สูงสุดคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว รองลงมาคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ตามลำดับ

ซึ่งตัวแปรทั้งสี่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยจึงมีประเด็นอภิปรายดังนี้

2.1 ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ดังทฤษฎีความคาดหวังที่อธิบายไว้ว่า ความคาดหวังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลเกิดการรับรู้ได้ เนื่องจากโดยทั่วไปบุคคลมักจะมี ความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเอาไว้ล่วงหน้า ความคาดหวังนี้เองเป็นปัจจัยทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์นั้นๆมากกว่าการไม่มีความหวัง (เดมศักดิ์ คทวนิช, 2546: 128-130) ดังนั้นเมื่อครัวเรือนเกิดความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก การรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนจึงอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yang Fang Fei (2555) พบว่า ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านยาง อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามการรับรู้ของของชุมชนจีนยูนนาน เนื่องจากประชาชนในบ้านยางมีความต้องการและคาดหวังในการพัฒนาปัจจัยทางด้านการเศรษฐกิจและด้านสังคม พวกเขาจึงมีการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางบวกด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.2 อายุของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง เนื่องจากอายุเป็นคุณลักษณะทางประชากรอีกลักษณะหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของการมีชีวิตอยู่หรือตามวัยของบุคคล โดยอายุจะแสดงถึงวัยวุฒิของบุคคล และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถในการทำความเข้าใจในเนื้อหาและข่าวสาร รวมถึงการรับรู้ได้มากน้อยต่างกัน หรืออีกประการหนึ่งกระบวนการคิดและตัดสินใจที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของช่วงวัยจะส่งผลต่อกระบวนการคิดและการควบคุมทางอารมณ์ของแต่ละช่วงอายุของบุคคล (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538: 41) ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากก็ย่อมมีประสบการณ์ และประสบพบเจอเหตุการณ์ต่างภายในชุมชนมากกว่า จึงทำให้เกิดการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการท่องเที่ยวภายในชุมชน และรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับมาก

2.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง เนื่องด้วยสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยตรง ตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน โดย Peter M. Blau นักทฤษฎีกลุ่มการแลกเปลี่ยนได้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลมักได้มาด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการหาเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การที่บุคคลจะได้มาซึ่งเป้าหมายดังกล่าว บุคคลต้องค้นหาวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยเป้าหมายที่สำคัญของบุคคลมี

2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เป้าหมายที่เป็นรางวัลที่เห็นได้จากภายนอก (extrinsic rewards) และ เป้าหมายที่เป็นรางวัลซึ่งอยู่ภายใน (intrinsic rewards) มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความรัก เกียรติยศ เป็นต้น ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าร่วมสัมพันธ์กันเพื่อแสวงหาเป้าหมายที่ต้องการก็จะเกิดปรากฏการณ์ปกติคือ ผู้ได้เปรียบ และผู้ที่ต้องเสียเปรียบ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นทางสังคมในลักษณะที่เป็นองค์กร และเกิดฝ่ายที่มีสิทธิอำนาจ อันจะนำมาซึ่งความไม่พอใจของผู้เสียเปรียบ ทำให้เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เกิดขึ้น (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 221-223) ดังนั้นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงหรือประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอันเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว จึงทำให้มีแนวโน้มในการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบภายในชุมชนได้ในระดับมาก ในทำนองเดียวกัน วราภรณ์ ดวงแสง (2553) พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานโดยตรงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอาชีพและการจ้างงานแก่คนในชุมชน อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดรายได้ จึงทำให้สมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

2.4 อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง กล่าวคือส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลักมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก เนื่องจากพื้นที่ที่ครัวเรือนได้ทำการเกษตรนั้นเป็นพื้นที่ภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกับแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ครัวเรือนได้เห็น และรับรู้ได้ว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ มธุรส สว่างบำรุง (2552: 137) ที่อธิบายไว้ว่า คุณสมบัติของสิ่งเร้า (type of stimulus) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล เช่น สิ่งเร้าที่มีลักษณะแปลกใหม่ สิ่งเร้าที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเร้าในที่นี้ที่ทำให้ครัวเรือนรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อครัวเรือนนั้นคือ กิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยวที่เข้าสู่สร้างความแปลกใหม่ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ความเคยชินยังเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคล เนื่องจากความเคยชินเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลละเลยความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเดิมๆ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีสิ่งแปลกใหม่เข้ามาแทนที่ บุคคลก็จะมี ความสนใจและเกิดการรับรู้ในสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากสภาพแวดล้อมเดิมๆ

3. จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปรายดังนี้

3.1 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากผลการวิจัยพบว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม รองลงมาครัวเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาล หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ครัวเรือนมีรายได้ลดลง ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน สินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชนมีราคาสูงขึ้น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้า และระบบน้ำประปา เป็นต้น และครัวเรือนรับรู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งผลกระทบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) พบว่าเมื่อรัฐบาลได้ประกาศตั้งภูกระดึงให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบันนั้นภูกระดึงได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และได้มีการประชาสัมพันธ์จากทางราชการและทางสื่อมวลชนในด้านต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมความงามทางธรรมชาติของภูกระดึง ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาวบ้านในตำบลศรีฐาน กล่าวคือในด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างเดิมเป็นแบบเกษตรกรรม กลายเป็นโครงสร้างแบบเศรษฐกิจธุรกิจ คือ มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น การขยายตัวทางธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างอาชีพและสร้างงานให้กับชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นับเป็นการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น เมื่อชาวบ้านมีรายได้จึงส่งผลให้ชาวบ้านมีการออมทรัพย์เพื่อการลงทุนในอนาคต นอกจากนี้ อีรวดี จำเดิม (2549) พบว่าการท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงกุมกามก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่คนในพื้นที่ เช่น กิจกรรมนำเที่ยวรถราง รถม้า มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และร้านค้าต่างๆ แต่ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นคือ เกิดปัญหารายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นฤดูกาล และมีการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง กระจุกตัวอยู่กับชาวบ้านบางกลุ่ม นอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งผลประโยชน์เนื่องมาจากการท่องเที่ยว เช่น ความขัดแย้งระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ความขัดแย้งในการจัดคิวรถราง ความขัดแย้งของชาวบ้านกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับผู้ประกอบการนำเที่ยว

จากผลการศึกษาที่กล่าวมานั้นถึงแม้ว่ายังเป็นผลกระทบที่อยู่ในระดับปานกลางแต่ก็ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีการกำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น ซึ่งมี 2 ประเด็น คือ (1) ส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ได้แก่ ควรเพิ่มสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น และคาดการณ์การปรับอัตราค่าบริการต่างๆ ของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวตามค่าครองชีพพื้นฐาน (2) การกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ได้แก่ ควรจัดทำตารางการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ผู้ประกอบการในพื้นที่ควรมีการกระจายรายได้ที่ได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวเข้าสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน และแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบด้านการเงินของกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังที่ รชพร จันทรสว่าง (2546: 24) และระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2551: 14) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นคือต้องมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการสร้างงาน และมีการแบ่งปันหรือกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมอย่างทั่วถึง

3.2 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสังคม จากผลการวิจัยพบว่าผลกระทบด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับมากในประเด็นดังนี้ ครัวเรือนมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ครัวเรือนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขในการดำรงชีวิต และครัวเรือนมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการใช้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วีระวัฒน์ ตาละนาค (2548) ที่พบว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในหมู่บ้านแม่กำปอง ชุมชนได้มีการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงถนน การจัดที่ทิ้งขยะ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วในการจัดตั้งโครงการ คณะกรรมการ สมาชิกและชาวบ้านได้มีการประชุมปรึกษาหารือ ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันระหว่างชาวบ้านในชุมชน อีกทั้งยังได้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่ นำมาฝึกอบรมครูหลานในชุมชนเพื่อที่จะได้นำมาแสดงให้นักท่องเที่ยวชม ในทำนองเดียวกันผลการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) ได้พบว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย มีความเจริญทางสังคม เมื่อชาวบ้านมีอาชีพเพิ่มมีรายได้เพิ่มก็จะนำความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาสู่ชุมชน มีไฟฟ้า น้ำประปา นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อสร้างความสามัคคีภายในชุมชนและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้าน รวมทั้งมีการเสริมสร้างการศึกษาแก่บุตรเพื่อการติดต่อสื่อสารกับผู้มาเยือน

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นผลกระทบด้านบวกที่อยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีความยั่งยืน ดังนั้นจึงมีประเด็นที่ควรมีการกำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมด 1 ประเด็น คือ การมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ซึ่งแนวทางในการจัดการได้แก่ ควรจัดการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนทุกครั้งก่อนมีการเช่า ซื้อมาที่ดินภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ควรกำหนดมาตรการ หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวสำหรับบุคคลภายนอก และควรจัดทำข้อบังคับให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีการจ้างงานคนในชุมชน ดังผลการศึกษาของ อำพร วิริย

โกศล และคณะ(2548) พบว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ตได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ประชาชน และผู้ประกอบการ ดังนั้นจึงมีการกำหนดรูปแบบการจัดการเพื่อลดผลกระทบโดย (1) พิจารณาทบทวนการอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่อุทยานฯ ในจำนวนที่เหมาะสม คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เพื่อสร้างสมดุลและลดความแออัดในบางช่วงเวลา (2) จัดระเบียบผู้ประกอบการ โดยกำหนดให้มีใบอนุญาตในการประกอบการซึ่งต้องผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ และกำหนดบทลงโทษกรณีผู้ประกอบการทำผิดหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ (3) จัดการฝึกอบรมแก่ผู้ประกอบการอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงกฎระเบียบต่างๆ ตลอดจนผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้ผู้ประกอบการรับทราบและมีจิตสำนึกที่ดีในการประกอบธุรกิจในพื้นที่อุทยานฯ

3.3 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านวัฒนธรรม จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในระดับปานกลาง นั่นคือการท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว รองลงมาชุมชนมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปากกาะงูมากขึ้น เกิดการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปากกาะงู ดังที่ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546) และฉันทัช วรรณณอม (2552: 110-111) อธิบายตามหลักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมไว้ว่า การที่คนเราจะมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น คนเราจะคิดถึงการลงทุนและผลตอบแทนจากปฏิสัมพันธ์นั้นด้วย ซึ่งในที่นี้นักท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนผู้ลงทุนเพื่อเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ส่วนคนในชุมชนคือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนผู้ขาย และเมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดความพึงพอใจกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เนื่องจากการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยว ทำคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้เกิดการสื่อสารพูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการแสดงออกความคิดเห็นหรือเรียนรู้ภาษาของกันและกัน นอกจากนี้ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2546: 169-176) ยังได้กล่าวไว้ว่า การที่คนในท้องถิ่นยอมรับวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวมากกว่าทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ย่อมตกย้ำพฤติกรรมซ้ำๆ ให้แก่บุคคลในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีจึงทำให้คนในท้องถิ่นเกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมและวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว อาทิ การแต่งกาย การบริโภคอาหาร เป็นต้น

จากผลการศึกษาที่กล่าวมานั้น พบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมีประเด็นที่ควรนำมากำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อจัดการผลกระทบด้านบวกให้ดียิ่งขึ้น และลดผลกระทบให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งมีทั้งหมด 3 ประเด็น คือ (1) การฟื้นฟูประเพณี

และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ได้แก่ ควรจัดทำปฏิทินเทศกาล และประเพณีของชาวปากะเกะญอ ควรจัดตั้งกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น หรือผู้นำด้านวัฒนธรรม และการฟื้นฟูพิธีกรรมวัฒนธรรมปากะเกะญอ (2) การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ควรจัดอบรมภาษาอังกฤษให้แก่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และ(3) การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ควรจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมภายในชุมชน ควรจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม และควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังที่โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติได้อธิบายถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ภายในชุมชนควรมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆที่หลากหลาย รวมถึงควรมีการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือน (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2550: 22-23)

3.4 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมาก นั่นคือ คนในชุมชนรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะมูลฝอย รองลงมาคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน และเกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนมีการรับรู้ว่าการเกิดผลกระทบในระดับน้อย คือ ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยเช่นกัน นั่นคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน รองลงมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก และการบุกรุก ครอบครองพื้นที่สาธารณะประโยชน์ภายในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ด้วยพื้นที่หมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และอยู่ในการดูแลของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ประกอบกับมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ นั่นคือ เส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะในทำนองเดียวกันกับผลการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) พบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ผลด้านบวก คือ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวบ้านมีความตื่นตัวถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มรักษาภูกระดึงเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ การนำทรัพยากรชุมชนออกมาเผยแพร่อย่างเห็นคุณค่า การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การจัดสวนหย่อมหน้าบ้าน การปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับ ในขณะที่เดียวกันผลกระทบด้านลบ คือ เกิดการทำลายทรัพยากรทางชีวภาพ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวบนยอดภูกระดึงเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ทำให้พืชและสัตว์หายากหรือเจริญเติบโตหรือเจริญเติบโตช้ากว่าปกติจากการถูกรบกวน มีการทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่ง

ปฏิภูมิจากนักท่องเที่ยว เกิดมลภาวะทางเสียงในชุมชนเกิดจากรถหรือรถยนต์พาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว มีการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น สร้างที่พักต่างๆจำนวนมาก ซึ่งการสร้างที่พักนั้นเป็นการทำลายภูมิทัศน์ของการจัดการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ

จากผลการศึกษาที่กล่าวมานั้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระดับน้อย แต่หากไม่มีการวางแผนการจัดการไว้ล่วงหน้าต่อไปในอนาคตผลกระทบเหล่านี้อาจส่งผลในระดับที่มากขึ้นได้ ดังนั้นประเด็นที่นำมากำหนดแนวทางเพื่อจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งหมด 3 ประเด็น คือ (1) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ควรกำหนดกฎระเบียบสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติ (2) การสร้างสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ควรประชุมเพื่อหาข้อตกลงในการสร้างสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวระหว่างคนในชุมชนผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) การแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ควรมีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอำพร วิริยโกศล และคณะ(2548) ที่พบว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเสีย ทรัพยากรทางธรรมชาติได้รับความเสียหาย ดังนั้นจากผลกระทบดังกล่าวที่เกิดขึ้นจึงมีการกำหนดรูปแบบการจัดการเพื่อลดผลกระทบโดย (1) กำหนดขอบเขตพื้นที่บริการและพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่เปราะบางและเสี่ยงต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม (2) อนุรักษ์สิ่งก่อสร้างจิตสำนึกต่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มให้มีความรู้สึกหวงแหน และช่วยดูแลรักษาธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว (3) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยร่วมมือกับอุทยานฯ และจัดกิจกรรมพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเก็บขยะ การทำความสะอาดชายหาด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1. จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ ได้กำหนดแนวทางเพื่อจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นร่วมกัน ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปจัดทำเป็นนโยบาย โดยจัดระเบียบและกำหนดข้อตกลงร่วมกันสำหรับการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและมีการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. การจัดการผลกระทบนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คนในชุมชน ผู้ประกอบการเอกชน และนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนั้นคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้นำในชุมชน ควรมีการกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องและอยู่ในขอบเขตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน รวมทั้งควรกำหนดมาตรการการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ

3. จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนเห็นได้ว่า ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม และสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยว ล้วนถูกนำมาใช้เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบ และเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดทำแผนงาน และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานฟื้นฟู และปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติ

1. งานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดอย่างยั่งยืน ดังนั้นคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ ควรนำแนวทางที่ได้มาจากการศึกษาไปปฏิบัติใช้ให้ครอบคลุมทั้งประเด็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

2. จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบโดยชุมชนพบว่าควรมีการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อบังคับในการปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว คณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์หรือป้ายสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

3. จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าควรมีระบบบำบัดน้ำเสียภายในชุมชน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำในชุมชน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการในพื้นที่ ควรมีการอบรมหรือศึกษาถึงหลักการและกระบวนการในการบำบัดน้ำเสียจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

4. จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านแม่กลางหลวงพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่ถึงอย่างไรก็ตามทุกครัวเรือนเป็นเจ้าของพื้นที่และทรัพยากรในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการกระตุ้นให้

คนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงานมากขึ้น รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีในการปกป้องดูแลทรัพยากรภายในชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป ผู้นำในชุมชน และคณะกรรมการการท่องเที่ยวควรมีการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ครัวเรือนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นในการประชุมทุกครั้ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีอัตราการเติบโตที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นได้ หรือสินค้าและบริการท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวง
2. การศึกษาผลกระทบครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากการรับรู้ของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาปรากฏการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงแล้ว พรรณนาข้อมูลตามข้อค้นพบเชิงคุณภาพ
3. ความเข้มแข็งของผู้นำเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากผู้นำในชุมชนหรือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างและการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ด้วยตนเอง ก็สามารถจัดปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านแม่กลางหลวง